

average weighted distance to the 5-top countries of origin of tourists and the consumption expenditures per capita of the population in the country of destination, the coefficient of cumulative correlation was $R = 0.80$. Therefore, it can be argued that the profitability of inbound tourism depends primarily on the level of well-being of the country of destination, expressed in the consumption expenditures per capita of the local population, as well as on the distance traveled by tourists, because in remote countries of destination they stop for longer and spend there more money.

Key words: international tourism, tourist arrivals, receipts from inbound tourism, profitability of international tourism, consumption expenditures per capita, average weighted distance.

Стаття надійшла до редколегії
01.09.2017 р.

УДК 379.85:291.37(569.4)

Віктор Патійчук

Особливості сучасного розвитку християнського паломницького туризму в Ізраїлі

Розкрито зміст релігійно-паломницьких турів та показано відмінності між паломництвом і культурно-релігійними турами. Розглянуто особливості організації та проведення релігійно-паломницьких турів. Досліджено різноманітні аспекти сучасного розвитку паломницького туризму в Ізраїлі. Проаналізовано головні передумови та чинники для розвитку християнського паломництва в цій країні. Виокремлено головні християнські паломницькі центри Ізраїлю та описано їхні основні святині. Показано специфіку організації й проведення релігійно-паломницьких турів для різних функціональних категорій релігійних туристів. Здійснено аналіз особливостей релігійно-паломницького обслуговування в цій державі. Узагальнено перспективи співробітництва України та Ізраїлю в релігійно-паломницькому туризмі. Охарактеризовано й розкрито основні проблеми функціонування релігійно-туристичного обслуговування іноземних паломників в Ізраїлі.

Ключові слова: паломництво, релігійно-паломницький туризм, релігійно-паломницький центр, місця масового паломництва, туристична сфера, Ізраїль.

Постановка наукової проблеми та її значення. Релігійно-паломницький туризм у нашій державі розвивається досить інтенсивно. Чисельність релігійних туристів, котрі приїжджають в Україну, також постійно зростає, адже на її території розміщується багато християнських святинь. Що ж стосується виїзного релігійно-паломницького туризму, то найбільш відвідуваним релігійно-паломницьким центром для українських паломників є Ізраїль. Така закономірність не випадкова, оскільки саме ця країна вважається батьківщиною християнства та на її території сконцентровано найвизначніші християнські святині, які становлять значний паломницький інтерес. За даними Всесвітньої туристичної організації, щорічно Ізраїль відвідує понад 300 млн релігійних туристів і паломників, які залишають тут значні фінансові ресурси. Вони, за висновками експертів, приносять цій державі понад 3 млрд дол. США щорічно [6]. Тому Ізраїль досить зацікавлений у розвитку релігійного паломництва, оскільки отримує від нього великі прибутки й має розгалужену систему надання релігійно-туристичних послуг, що потребує наукового вивчення. Це й зумовило вибір тематики нашої публікації.

Мета та основні завдання дослідження. Головна мета статті – вивчення особливостей організації та проведення релігійно-паломницьких турів в Ізраїлі. Основні завдання роботи – характеристика провідних християнських релігійно-паломницьких центрів Ізраїлю, а також аналіз особливостей релігійно-паломницького обслуговування в цій державі та проблем функціонування релігійно-туристичного обслуговування іноземних паломників.

Аналіз досліджень із цієї проблеми. Проблематикою дослідження релігійно-паломницького туризму, на відміну від минулих десятиріч, зараз почали займатися багато науковців, як зарубіжних, так і українських. Серед них можна назвати А. Александрову, А. Бабкіна [2], О. Бейдика, Т. Божук,

П. Пучкова, Т. Христова [12], В. Гаворескі, А. Джаковскі, О. Любіцеву, З. Сапелкіну [11], В. Сеніна, Т. Годера, А. Яцковскі та ін. Проте чіткої конкретизації й повного наукового узагальнення щодо розвитку релігійно-паломницького туризму та проблем його функціонування в Ізраїлі серед сучасних наукових публікацій поки що немає.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Під релігійним туризмом розуміємо види діяльності, пов'язані з наданням послуг і задоволенням потреб туристів, котрі прямують до святих місць та релігійних центрів, що перебувають за межами регіону їх проживання. У релігійному туризмі виокремлюють два основні види: паломницький туризм і релігійний туризм екскурсійно-пізнавальної спрямованості. Перший – це сукупність переміщень представників різних конфесій із культовою метою [2]. Паломництво – прагнення віруючих людей назвати святі місця та задовольняти свої духовні потреби [8]. Серед причин для здійснення паломництва можна виділити бажання зцілитися від душевних і фізичних недуг, помолитися за рідних та близьких, отримати духовні дари, проявити відданість вірі, знайти сенс життя тощо. Інтерес до релігійного туризму особливо останнім часом зростає.

Паломницький, або релігійний, туризм – це галузь, що надає культурно-духовні послуги громадянам своєї країни й іноземним туристам. Він розглядається не лише як подорож до святих місць, але і як прояв релігійної діяльності паломників [11]. Релігійно-паломницькі центри – це здебільшого місця значної територіальної концентрації культурних й історичних сакральних об'єктів, що приваблюють до себе великі потоки релігійних туристів.

Паломництво належить до найдавніших різновидів культурного туризму. Воно започатковане ще на початку нашої ери, коли до місць Хресних Страждань і Воскресіння Спасителя стали прибувати прочани з різних територій земної кулі. Святі місця Палестини починаючи з XI ст., відвідували й наші співвітчизники. Наприклад, є історичні відомості, що перші руські ченці побували на Святій Землі ще в X ст. [1].

Ізраїль – потужний культурно-релігійний паломницький центр для християн, іудеїв та мусульман усього світу. Тому Міністерство культури цієї держави й різноманітні паломницько-туристичні структури намагаються максимально задовольнити весь наявний туристично-паломницький попит віруючих осіб різноманітних конфесій і вірувань. Адже Ізраїль має давню історію, багату культуру, сучасний сервіс об'єктів обслуговування, а основне – значні релігійно-паломницькі ресурси, сконцентровані на досить невеликій території цієї країни, та порівняно високу їх територіальну близькість, що приваблює до себе значні паломницькі потоки.

Найпотужнішим релігійно-паломницьким центром держави є місто Ієрусалим – усвітній релігійно-паломницькому центр, який концентрує на своїй території головні святині християнства, ісламу й іудаїзму. Відвідуючи це місто, православні паломники згадують останні дні земного життя Ісуса Христа. Вони прагнуть побувати в Гефсиманському саду, де після зрадницького поцілунку Іуди схоплено Ісуса, піднятися в Сіонську горницю, де Господь здійснив з учнями останню трапезу та встановив таїнство Євхаристії. Проте найголовнішим паломницьким маршрутом міста є «Віа Долороза» – Скорботний шлях, по якому Спаситель під тяготою хреста йшов на Голгофу. Найбільша святиня всього християнського світу – це Храм гробу Господнього (Голгофа, Камінь помазання, Кувуклія та інші святині цього сакрального комплексу). В Ієрусалимі також розміщені Маслична Гора, церква Вознесіння з її каплицею; Гефсиманський сад (Храм Страстей Господніх – «Церква всіх націй», гробниця Божої Матері); темниця Господня, Ліфостратон, Поріг Судних Врат, Сілуамська купель та ін. святині.

На території Ізраїлю розміщені й інші християнські святині. Зокрема, найбільшими паломницькими центрами на території країни є Віфлеєм – історичне місто «царя Давида», де народився Ісуса Христос. Тут містяться основні релігійні святині: церква Різдва Христового, де розміщена Печера Різдва з ясельцями Спасителя, Молочний грот (у ньому переховувалася Свята сім'я від переслідувань царя Ірода під час втечі до Єгипту), поле пастушків (легендарне місце, де ангели сповістили радісну звістку людям про народження Ісуса); Назарет (третє за паломницькою значимістю після Єрусалиму та Віфлеєму місто, де архангел Гавриїл сповістив Діву Марію про народження Богомладенця (церква Благовіщення, церква Архангела Гавриїла – джерело Благовіщення); Канна Галілейська (церква Першого чуда Христового – перетворення води на вино); Табха (невелике поселення в долині біля озера Генісарет, місто семи джерел, де відбулося чудо насичення 5-ма хлібами і 2-ма

рибами п'яти тисяч осіб), церква Примноження хлібів; церква Св. Петра (місце, де, за повір'ями, Ісус Христос явився втретє після свого воскресіння); Тиверія (біблійне місто на берегах Галілейського моря). Саме тут відбулось одне з чудес, пов'язаних із життям Ісуса Христа – ходіння по воді (церква св. Петра, храм Дванадцяти апостолів); Хеврон – місто, у якому містяться Печера Махпела (або Печера Патріархів), де поховані ізраїльські праотці Авраам, Ісаак, Яков разом зі своїми дружинами – Сарою, Ревеккою та Лісію; Капернаум – це, за переказами, місце народження апостолів Андрея, Іоанна, Петра та Якова. Останнє часто називають містом Ісуса Христа, оскільки саме тут він проживав, коли покинув Назарет, та здійснив тут багато чудес. До наших часів збереглися дім апостола Петра, давня синагога, де проповідував Ісус, грецька церква Собору дванадцяти апостолів перших віків християнства. Біля м. Капернаум розміщений пагорб, який християни знають як гору Блаженств. Саме тут Ісус виголосив свою проповідь, кожен рядок якої починався зі слова «блаженні»; Тель-Авів (Яффо) – місто, де праведний Ной побудував свій ковчег та врятувався від великого потопу (церква Петра; гробниця праведної Тавіфи); Кесарія – давнє місто, побудоване Іродом; Хайфа – місто на схилах гори Кармель, де переховувався Ілля Пророк; Ейн Карем – місце народження Іоанна Хрестителя, невеличке містечко, що розміщене біля Єрусалиму (Джерело Марії, Горненський православний жіночий монастир, церква Зустрічі Діви Марії та її родички праведної Єлизавети); гора Фавор, де преобразився Спаситель перед своїми хресними стражданнями; гора Спокус, де Христос постився сорок днів; річка Йордан, де хрестився Господь, і багато інших християнських святинь цієї древньої країни.

Отже, сакральних об'єктів на території Ізраїлю є досить багато. Тому державі потрібно звертати увагу на проблеми їх збереження та надання послуг якісного обслуговування туристів, включаючи релігійних, і забезпечення їх безпечного перебування в цій країні, оскільки військово-політична ситуація в Ізраїлі та, зокрема, на Близькому Сході, в сучасних умовах геополітичних розвитку загалом є досить напруженою. Тут відбуваються часті військові дії й терористичні акти з боку екстремістських угруповань, що може негативно відобразитися на притоку іноземних туристів і паломників, а особливо із Західного світу. Проте, як свідчать фахівці, за останні п'ять років чисельність релігійно-паломницьких туристів, а особливо з країн пострадянського простору, включаючи Україну, зросла на 25 % [4]. За оцінками експертів, лише за минулий рік Ізраїль відвідало близько 3 млн осіб наших співвітчизників [3]. Ізраїльське Міністерство туризму в наступному році планує витратити понад 35 млн на оновлення та створення нових маршрутів, а також посилити підготовку гідів і безпеку паломників. Окрім того, керівництво країни щорічно витрачає багато коштів на розвиток туристичної інфраструктури й забезпечення безпеки пересування туристів її територією. Уряд держави проводить низку важливих законодавчих ініціатив щодо стимуляції притоку паломників з інших регіонів і країн світу, як це було, наприклад, із ратифікацією договору про безвізовий режим між Ізраїлем й Україною, що набув чинності з 09.02.2011 р. За оцінками експертів, саме ця двостороння ініціатива між нашими державами привела до збільшення числа туристів, включаючи релігійних паломників, у п'ять разів. Причому в обох напрямках, оскільки Україна є також місцем масового паломництва для іудейських хасидів, святі місця яких лежать на нашій території, зокрема в Умані (могила цадика Нахмана Брацлава), Бердичеві, Житомирі, Меджибожі, Вінниці, Чернівцях, на Волині, Галичині тощо.

Із відміною візового режиму між нашими країнами дуже популярними стали групові екскурсійні й паломницькі тури. Зростання в'їзного туризму, на думку фахівців, постійно зростатиме. За результатами соціологічних опитувань, які щорічно проводить Міністерство туризму Ізраїлю, із числа приїжджих до цієї країни, включаючи 2016 р., 23 % іноземних туристів-респондентів прибули задля відпочинку та лікування, 10 % – для огляду визначних пам'яток, а 31 % – це християнські паломники [10]. Як свідчать опрацьовані дані, понад 40 % туристів відвідало Ізраїль уперше, а 50 % – удруге й більше. Дані соціологічних опитувань свідчать також про те, що близько половини з тих, хто приїхав удруге, були в Ізраїлі протягом останніх 3–5 років. Окрім того, якщо навіть основна мета поїздки до цієї країни не була релігійно-паломницькою, проте кожен, хто відвідує цю державу, намагається попутно завітати до її головних християнських святинь (храму гробу Господнього в Єрусалимі, Печерки Різдва у Віфлеємі) та скупатися в річці Йордан, а також побачити інші всесвітньо відомі сакральні об'єкти Ізраїлю.

Щодо організації й практичного забезпечення релігійно-паломницьких турів у Ізраїль існує низка особливостей та порад методичного характеру. Наприклад, кожен працівник туристичної сфери повинен бути ознайомлений зі специфікою організації такого виду туризму й не допускати

неповаги до представників інших релігій, а також шанобливо ставитися до релігійних почуттів і переконань паломників, їхньої потреби щодо участі в релігійних відправах та богослужіннях. Окрім того, багато знань потребує й система налагодження харчування та проживання згідно з установленими релігійними правилами й традиціями. Тому фахівцям у галузі паломницького туризму потрібно докладати максимум зусиль, щоб забезпечити умови перебування паломників у такому турі. Згідно з міжнародними юридичними нормами, кожен паломник має право на безперешкодне відправлення релігійних обрядів і молитов, однак, якщо це не заважає іншим туристам і не порушує місцеві звичаї й правила перебування в готелі та інших громадських місцях [12]. Будь-які відвідування святих місць, храмів, інших культових об'єктів і споруд, що перебувають під опікою конкретної діючої конфесії та в їх володінні, які будуть включені в програму туру, повинні узгоджуватися з керівництвом цієї релігійної общини, установлюватися порядок відвідання святих паломниками, щоб не заважати звершенню богослужінь й обрядів. Зазвичай, монастирі, храми та інші культові споруди доступні для відвідання туристами, а общини, що володіють ними, охоче пускають туристів зі стягуванням платні за їх відвідання тощо. Проте вони часто встановлюють певні правила поведінки для відвідувачів, що проявляється переважно у вимогах щодо одягу туристів, порядку огляду й доступу до головних святих храмів та регламенту перебування в них, проведення фото- й відеозйомки, надання послуг власного екскурсовода, прийому пожертвувань за молитви на богослужіннях тощо. Отже, слід заздалегідь ознайомитись зі звичаями всіх конфесій та общин щодо відвідання монастирів й інших святих місць, до яких пролягають паломницькі маршрути.

Організація паломницьких турів потребує врахування відмінностей щодо цілей власне паломництва та релігійно-туристичних поїздок культурно-пізнавального характеру. Звідси випливає необхідність урахування особливостей розміщення й харчування паломників і релігійних туристів; специфіка організації екскурсійного маршруту з можливістю участі в богослужіннях тих, хто цього потребує; вибору та відбору об'єктів релігійного показу; змісту й форм подачі паломницької екскурсії; урізноманітнення та доцільності в інших видах обслуговування потреб релігійних туристів, уключаючи дозвіллево-розважальні сфери тощо. Якщо для туристів із культурно-пізнавальною метою розміщення в готелі з великою кількістю розважальних закладів і широким асортиментом меню й комплексним переліком різноманітних страв, уключаючи м'ясні, в об'єктах громадського харчування в дні посту може бути позитивним чинником, то для власне паломників такі аспекти обслуговування можуть сприйматися як негативне й вимагають урахування специфіки календарно-літургійного циклу та спрощення в обслуговуванні, що повинно відобразитися на ціновій політиці туристичних фірм і вартості таких туристичних путівок.

Ізраїль має добре розвинуту систему готельно-ресторанного обслуговування, проте паломники часто невивагливі до побутових умов перебування й потребують здешевлення туристичних паломницьких поїздок за рахунок зниження цін на проживання, харчування та транспортне переміщення. Організатори паломницьких турів повинні враховувати специфіку подібних поїздок і, відповідно, планувати час, раціонально поєднуючи екскурсію та участь паломників у богослужіннях. Водночас на стадії комплектування туристичної групи потрібно враховувати колективні інтереси мандрівників, інформувати їх про специфіку туру, ризикуючи в іншому випадку створити в одній туристичній групі конфлікт людей, котрі приїхали в одне місце, але мають різні цілі [7]. Розбіжність останніх зумовлює відмінність вибору й використання методичних прийомів показу культурно-релігійних об'єктів і розповідей про них, стилю спілкування з групою, використання спеціальної лексики тощо. Часто невинно вважається, що паломники переслідують лише релігійні цілі, повністю виключаючи загальну інформацію та екскурсії. Проте це на практиці є не завжди правильним, оскільки паломники хочуть почерпнути нову інформацію з історії, культури й мистецтвознавства щодо відвідуваних сакральних об'єктів. Тому під час організації паломницьких турів потрібно враховувати інтелектуальні та вікові особливості учасників паломницької групи, емоційний стан учасників поїздки, можливі збіги паломницького туру з днями релігійних свят тощо. Важливе, а іноді й визначальне значення для організації релігійно-пізнавального туризму має взаємодія з релігійними структурами щодо їх організації та допомоги проведення [8]. Міністерство туризму Ізраїлю має великий штат гідів-перекладачів щодо обслуговування паломницьких турів. Воно повинно враховувати основні паломницькі інтереси подорожуючих і працювати, зважаючи на побажання духовних

мандрівників як щодо питань самого змісту екскурсій, так і часових термінів перебування в основних релігійних святинях, урахуваючи режим роботи сакральних об'єктів і можливості транспортного забезпечення доставки паломників.

Для транспортного обслуговування паломників Ізраїль має розгалужену транспортну систему. Загальна довжина залізниць у країні становить 890 км, а автошляхів – понад 14 тис. км [9]. В Ізраїлі містяться три аеропорти міжнародного значення, а також декілька внутрішніх, що забезпечують потреби в перельотах усередині країни. Більшість авіаперевезень здійснюється через аеропорт ім. Бен-Гуріона в Ліді (Тель-Авів). Аеропорт м. Ейлат посідає друге місце за пасажирообігом, оскільки це місто – курортний центр країни, що розміщений на Червоному морі. Невелика кількість міжнародних рейсів здійснюється з аеропорту м. Хайфа. Авіалінії зв'язують Ізраїль із багатьма країнами світу, у тому числі й Україною. Особливо збільшується кількість чартерних авіарейсів між нашими країнами в період хасидських свят у другій половині вересня – першій половині жовтня, коли хасиди з Ізраїлю масово приїжджають в Умань на святкування іудейських осінніх свят. За оцінками експертів, середня тривалість хасидських турів в Україні триває від 10 днів до двох тижнів [10]. Саме в цей період туристично-паломницькі фірми пропонують для українських паломників здешевлені туристичні путівки за рахунок наявності порожніх місць у літаках до Ізраїлю, вартість яких становить у середньому 500–600 дол. США, тоді як в інші періоди року вона коливається від 800 до 1200 дол. США [4].

Активного розвитку останнім часом набирають ізраїльські залізничні дороги, що пронизують усі регіони країни. Залізничний вид транспорту набагато швидший, ніж автомобільний. Потяги слідує чітко за графіком та є комфортнішими за автобуси, проте основним недоліком залізничного транспорту в країні є невелика кількість зупинок і віддаленість їх від центрів міста. Автобусне сполучення в державі поділяється на міжміське та міське, яке на сьогодні займає основне місце серед громадського транспорту. Весь автобусний транспорт, за винятком міського, у м. Хайфа та Ейлат не працює в суботу, тобто рух його припиняється в п'ятницю вдень і відновлюється пізно ввечері в суботу. На допомогу автобусам на особливо завантажених ділянках курсують маршрутні таксі, які мають схожі маршрути і їздять довше і в суботу також. Найпопулярнішими видом транспорту серед туристів є, звичайно, таксі, котре працює на більшості території країни під час суботи й свят. Іноземні паломники дістаються до країни переважно авіаційним транспортом, а також морським. Головні морські порти – Хайфа, Ашдод та Ейлат (на Червоному морі). Туристи можуть також переміщатися на автомобільних видах транспорту з території сусідніх держав (Єгипту, Йорданії, Сирії тощо). Проте основним видом паломницького транспорту всередині держави є комфортабельні автобуси.

Незважаючи на позитивні моменти організації паломництва в Ізраїлі, наявна низка проблем суто політичного характеру. Зокрема, у зв'язку з постійною політичною напругою та підвищеними заходами безпеки поліцейські активно практикують перевірку особистих речей громадян при вході в торговельні центри, організації, банки й у місця масового скупчення людей. Адже не секрет, що в політичному плані Ізраїль залишається нестабільною територією з багатьма невирішеними конфліктами, а інколи й військовими діями та терористичними актами з боку екстремістськи налаштованих релігійно-етнічних і праворадикальних та консервативних політичних угруповань тощо.

Туристам і паломникам потрібно чітко виконувати вимоги представників правоохоронних органів Ізраїлю, а також служб безпеки в аеропортах, установах й інших громадських місцях країни, уключаючи масові паломницькі центри та зібрання під час богослужінь. Необхідна вимога владних структур – завжди мати при собі паспорт. Незважаючи на той факт, що рівень терористичної загрози в Ізраїлі останнім часом значно знизився, паломникам рекомендують, по можливості, утриматися від відвідань заходів із масовим скупченням людей. Також не рекомендовано відвідання міст країни, які розміщені в безпосередній близькості від Сектору Газа й можуть бути піддані ракетним обстрілам із його території. Деякі представники християнських конфесій вважають, що паломництво до Святої Землі потрібно ще більше заохочувати та стимулювати, оскільки воно підтримує місцеві християнські громади, а також паломники можуть зробити важливий внесок у розв'язання постійно триваючого ізраїльсько-палестинського конфлікту [4].

Як підсумок, можна констатувати, що перспективи розвитку паломницького туризму в Ізраїлі є очевидними, оскільки поїздки такого виду можуть зацікавити широке коло осіб. Влада Ізраїлю розглядає паломництво як важливий елемент прибутків для держави. Експерти з питань розвитку паломництва бачать у ньому ефективний спосіб підтримання християн Святої Землі як у духовному

плані, так і в матеріальному. Переважно толерантно й схвально ставляться до християнських паломників представники всіх інших етнорелігійних спільнот на Святій Землі (араби-мусульмани та євреї-юдеї), оскільки в них бачать своєрідні «мости миру» між палестинцями й ізраїльтянами [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, Ізраїль – це потужний християнський паломницький центр глобального значення, який концентрує на своїй території найвідоміші релігійні святині й приваблює до себе великі потоки релігійних туристів із різних регіонів світу. Вплив паломницького туризму на економіку країни досить значний і стимулює розвиток, насамперед, самих релігійних центрів, а також сприяє міжкультурному діалогу й збереженню миру в регіоні. Щорічно в Ізраїль із туристично-релігійною метою прибуває значна кількість іноземних туристів, для обслуговування яких функціонує система надання різнопланових туристично-обслуговуючих послуг. Головними релігійно-паломницькими центрами країни вважаються міста Іерусалим, Віфлеєм, Назарет, гора Фавор, річка Йордан та інші релігійно-паломницькі дестинації. Для Ізраїлю властиві певні проблеми щодо забезпечення релігійно-паломницьких турів, головні з яких – політична нестабільність і конфліктність у регіоні, що потребує додаткових зусиль із боку держави щодо гарантування безпеки релігійно-паломницьких туристів. Досвід розвитку паломницького туризму в Ізраїлі є позитивним для туристичного сегменту економіки України й потребує подальшого наукового осягнення.

Джерела та література

1. Ізраїль був і залишається «Святою Землею» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.robinzon.kiev.ua/images/glavred/R34.pdf>.
2. Бабкин А. В. Специальные виды туризма / А. В. Бабкин. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2008. – 252 с.
3. Відпочинок на узбережжі Ізраїлю [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.israel.com.ua>.
4. Запрошуємо в Ізраїль [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.welcome-israel.ru/54.html>.
5. Паломник – місток миру між Палестиною та Ізраїлем [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.credo-ua.org/2014/09/122719>.
6. Паломництва приносять світовій економіці 13 млрд євро щорічно [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.religion.in.ua/news/foreign_news/6828-palomnictva-prinosyat-svitovij-ekonomici-13-mlrd-yevro-shhorichno.html.
7. Патійчук В. О. Специфіка класифікації релігійно-паломницьких турів / В. О. Патійчук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – Серія «Географічні науки». – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – № 14 (315). – С. 36–48.
8. Патійчук В. Функціональні особливості організації релігійно-паломницького туризму / В. Патійчук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – Серія «Географічні науки». – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – № 15 (316). – С. 33–45.
9. Патійчук В.О. Особливості функціонування сучасної транспортної системи Ізраїлю / В. О. Патійчук, М. В. Макарова // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Серія «Географічні науки». – 2009. – № 10. – С. 102–108.
10. Релігійний туризм стає популярнішим у світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.religion.in.ua/news/foreign_news/11415-religijnij-turizm-staye-populyarnishim-u-sviti.html.
11. Сапелкіна З. П. Релігія і культура. Релігійний туризм : навч. посіб. / З. П. Сапелкіна. – Київ : Вид-во Акад. праці і соц. відносин Федер. проф. спілок України, 2012. – 220 с.
12. Христов Т. Т. Религиозный туризм : учеб. пособие / Т. Т. Христов. – 4-е изд., испр. – Москва : Академия, 2008. – 288 с.

References

1. Izrail був i zalyshaietsia «Sviatou Zemleiu» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.robinzon.kiev.ua/images/glavred/R34.pdf>.
2. Babkyn A.V. Spetsialnye vydy turyzma / A.V. Babkyn. – Rostov-na-Donu: Fenyks, 2008. – 252 s.
3. Vidpochynok na uzberezhzhi Izrailiu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.israel.com.ua>.
4. Zaproshuiemo v Izrail [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.welcome-israel.ru/54.html>.
5. Palomnyk – mistok myru mizh Palestynoiu ta Izrailem [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.credo-ua.org/2014/09/122719>.
6. Palomnytstva prynosiat svitovii ekonomitsi 13 mlrd. yevro shhorichno [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.religion.in.ua/news/foreign_news/6828-palomnictva-prinosyat-svitovij-ekonomici-13-mlrd-yevro-shhorichno.html.
7. Patiichuk V. O. Spetsyfika klasyfikatsii relihiino-palomnytskykh turiv / V. O. Patiichuk // Naukovyi visnyk Shkhidnoievropeiskoho natsionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky. Serii : Neohrafichni nauky. – Lutsk : Vezha, – 2015. – № 14 (315). – S. 36–48.

8. Patiichuk V. Funktsionalni osoblyvosti orhanizatsii relihiino-palomnytskoho turyzmu / V. Patiichuk // Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Serii: Neohrafichni nauky. – Lutsk : Vezha, – 2015. – № 15 (316). – S. 33–45.
9. Patiichuk V. O. Osoblyvosti funktsionuvannia suchasnoi transportnoi systemy Izrailiu / V. O. Patiichuk, M. V. Makarova // Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Serii: Neohrafichni nauky. – 2009. – № 10. – S. 102–108.
10. Relihiinyi turyzm stae populiarnishym u sviti [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.religion.in.ua/news/foreign_news/11415-religijnij-turizm-staye-populyarnishim-u-sviti.html.
11. Sapielkina Z. P. Relihiia i kultura. Relihiinyi turyzm: navch. posib. / Z. P. Sapielkina. – K. : Vyd-vo Akad. pratsi i sots. Vidnosyn Feder. prof. spilok Ukrainy, 2012. – 220 s.
12. Khrystov T. T. Relyhyoznyi turyzm : ucheb. posobyе / T. T. Khrystov. – 4-e yzd., yspr. – M. : Akademyia, 2008. – 288 s.

Патійчук Віктор. Особенности современного развития христианского паломнического туризма в Израиле. Раскрывается содержание религиозно-паломнических туров и показаны различия между паломничеством и культурно-религиозными турами. Рассмотрены особенности организации и проведения религиозно-паломнических туров. Исследованы различные аспекты современного развития паломнического туризма в Израиле. Проанализированы основные причины и факторы для развития христианского паломничества в этой стране. Выделяются главные христианские паломнические центры Израиля и описаны их основные святыни. Показана специфика организации и проведения религиозно-паломнических туров для различных функциональных категорий религиозных туристов. Осуществлен анализ особенностей религиозно-паломнического обслуживания в этом государстве. Обобщаются перспективы сотрудничества Украины и Израиля в религиозно-паломническом туризме. Охарактеризованы и раскрыты основные проблемы функционирования религиозно-туристического обслуживания иностранных паломников в Израиле.

Ключевые слова: паломничество, религиозно-паломнический туризм, религиозно-паломнический центр, места массового паломничества, туристическая сфера, Израиль.

Patiychuk Viktor. The Features of Modern Development of Christian Pilgrimage Tourism in Israel. The content of religious-pilgrim tours is revealed and the differences between pilgrimages and cultural-religious tours are shown. Features of organization and carrying out of religious-pilgrimage tours are considered. Various aspects of the contemporary development of pilgrimage tourism in Israel are explored. The main preconditions and factors for the development of the Christian pilgrimage in this country are analyzed. The main Christian pilgrimage centers of Israel are highlighted and their main shrines are described. The specifics of organization and carrying out of religious pilgrimage tours for various functional categories of religious tourists are shown. The analysis of peculiarities of religious-pilgrimage service in this state is carried out. The prospects of cooperation between Ukraine and Israel in religious-pilgrimage tourism are summarized. The main problems of the religious-tourist service of foreign pilgrims in Israel are described and disclosed.

Key words: pilgrimage, religious-pilgrimage tourism, religious-pilgrimage center, places of mass pilgrimage, tourism, Israel.

Стаття надійшла до редколегії
21.09.2017 р.

УДК 338.485:338.583(447.82-2)

**Надія Чир,
Роман Качаровський,
Микола Павлушенко**

Оцінка сучасного стану та перспектив модернізації туристичної інфраструктури в умовах розвитку окремих об'єднаних територіальних громад Турійського району Волинської області

Здійснено комплексну оцінку сучасного стану та перспектив модернізації туристичної інфраструктури в умовах розвитку окремих об'єднаних територіальних громад Турійського району Волинської області (на прикладі Луківської та Турійської селищних ОТГ) за окремими підсистемами: заклади розміщення, заклади харчування,

© Чир Н., Качаровський Р., Павлушенко М., 2017